

Sermo de resurrectione, in consecrationibus, et de tumulo sancto (e cod.
Athen. Nat. Bibl. 244 MPT, fol. 60r)

Λόγος περὶ τῆς ἀναστάσεως, ἐν τοῖς ἔγκαινίοις, καὶ περὶ τοῦ ἁγίου
μνήματος

Πολλὰ κατ' οἰκονομίαν ἐν ἀρχῇ δοκοῦντα δυσάντη συμφέρουσαν ἔχουσιν ἔκβασιν· οἷα καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ γέγονεν ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τοῦ Δαυΐδ, ὅτε ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ ἐδιώκετο. Οὕτω καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ τούτῳ ὑπῆρξε τόπω· ἐν πρώτοις γὰρ ἠσφάλιστο ὁ τάφος τῆς ἀναστάσεως καὶ σφραγίσαι καὶ φύλαξιν· γέγονε δὲ ἐκάτερον ἀπόδειξις Χριστοῦ τῆς ἀναστάσεως. Ὁρᾷς τὸν λίθον τοῦτον, ὃν Ἰουδαῖε; Μάρτυς ἐστὶ τοῦ ἐνθάδε ἀναστάντος ἀπὸ 55 νεκρῶν. Ἄγγελοι αὐτὸν ἀπεκύλισαν, ὃν οἱ ἐναντίοι οἷα σφραγίδα τῷ τάφῳ ἐπέθηκαν. Μάρτυς ἐσμὸς στρατιωτῶν ἰδόντων ἀνδρείκελόν τινα, τὸν λίθον ἀποκυλισθέντα. Ἄλλ' ἄπειμι τῇ διανοίᾳ περὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς γενόμενα, καὶ εὐρίσκω τὸν μὲν τάφον τοῦτον πηγὴν ἀναστάσεως, τὸν δὲ λίθον συνήγορον τῶν νεκρῶν· ὅτι Θεὸν ἐξεδέχετο ἵνα τὸν κρυπτόμενον θησαυρὸν τῆς ζωῆς ὑποδείξῃ τοῖς χρήζουσιν. Ὡδέ μοι τὸν νοῦν συντάματε καὶ συνήσετε μυστηρίων ἔκβασιν. Μωυσῆς ὁ νομοθέτης, ὅτε ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἀπέδρασεν, ἐλθὼν ἐν γῆ Μαδιάμ λίθον ἀπεκύλισε τοῦ φρέατος, ἵνα ποτίσῃ τὰ ποίμνια. Ὑμεῖς ἐστε τὰ λογικὰ ποίμνια, καὶ ὁ Ἄγγελος δι' ὑμᾶς ἀπεκύλισε τὸν λίθον τοῦτον τὸν θεσπέσιον, ἵνα ποτίσῃ πάντας ὑμᾶς, οὐκ αἰσθητὸν ὕδωρ, ἀλλὰ πόμα τῆς ἀφθαρσίας, ὃ προχέει οὗτος ὁ τόπος τῆς ἀναστάσεως. Ἐλθετε, πίετε ἀθανασίας ποτήριον· οὐ τὰ προοίμια Χριστὸς εἰληφώς, εἰς οὐρανὸς ἀπεδήμησε· κάλλιστα γὰρ καὶ Ἡσαΐας ὁ προφήτης ταῦτα αὐτὰ προορῶν εἶρηκεν· οἱ διψῶντες πορεύεσθε καὶ πίετε ἐκ τῶν πηγῶν, καὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἀργύριον ἀγοράσατε ἄνευ ἀργυρίου καὶ πίετε. Καὶ ἐπειδὴ ἐν μυστηρίῳ πηγὴν εἶδε βαθεῖαν 56 ὡς φρέαρ τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀνάστασιν, ὁ αὐτὸς ἐτέρωθι λέγει· ἀντλήσατε ὕδωρ ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου καὶ πίετε. Τίνες οἱ διψῶντες; Ὑμεῖς· οἱ καὶ διὰ τὴν δίψαν τοσαύτην ὁδὸν ἀνύσαντες. Κατὰ γὰρ τὸν Δαυΐδ, εἶποιεν ἂν περὶ τῶν ἁγίων τόπων ἕκαστον ὑμῶν· ὃν τρόπον ἐπιποθεῖ ἢ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἢ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός. Ὅθεν καὶ εὐρόντες τὰς πηγὰς ἐπὶ τῆσδε τῆς πόλεως, περιμένετε τὸν ἐκ τῶν μυστικῶν φρεάτων τὴν ἀντλησιν ὑμῖν ποιησόμενον. Τίνες οὖν οἱ ἀντλοῦντες τοῦτο τὸ ὕδωρ τὸ νοητόν; Ἡμεῖς οἱ πρὸς διδασκαλίαν προχειρισθέντες. Ἐπεὶ οὖν τὸ ὕδωρ τούτου τοῦ μυστικοῦ φρεατός ἐστιν ἡ ἁγία Γραφή, τὸ δὲ ἀντλημα ὁ κοινὸς ἡμῶν λόγος, φέρε διὰ τοῦ κοινοῦ λόγου τὸν Θεῖον λόγον εἰς μέσον ἀγάγωμεν. Οὗτος ὁ τόπος ἐστὶν ἀγγέλων διδασκαλεῖον· ἀπὸ γὰρ αὐτοῦ προσεφώνησαν τοῖς ἀποστόλοις λέγοντες· μὴ ζητεῖτε μετὰ τῶν νεκρῶν τὸν ζῶντα· ἀνέστη, οὐκ ἔστιν ὧδε. Ὡ τῶν ἀθανάτων μυστηρίων! Ἄγγελοι χειροτονοῦνται τῆς ἀναστάσεως μάρτυρες, ἐπειδὴ οἱ προφήται ἐν Ἰουδαίοις οὐκ ἐπιστεύοντο. Πλήθος στρατιωτῶν ἐτήρει 57 τὸν τάφον καὶ Σαδδουκαῖοι τῶν ἀγγέλων τὴν μαρτυρίαν ψευδῆ ἐνόμιζον ὑποστήσεσθαι. Ὑπεναντίον ἦσαν οἱ τηροῦντες, ὡς Σαδδουκαῖοι ῥαδίως ἐψεύδοντο, δεδοικότες τὴν κατηγορίαν, ὅτι ἀνεῖλον ἄνδρα ἀθῶον τοῦ σταυρωθῆναι. Οὐ συνέκρυπτον νοῦν τοῖς ἀποστόλοις οἱ κατὰ τῶν ἀποστόλων ἀντιπράττειν πειρώμενοι. Ἴδου τοίνυν ἀλήθεια πᾶσα τοὺς ἐναντίους ἔχειν μάρτυρας· ἀντιδίκων γὰρ συνηγορούντων, οὐδεμία ζητησις ἀπολείπεται. Ἐκείντο καὶ τὰ ὀθόνια, παρὰ μέρος δὲ καὶ σουδάριον, ὅπερ ἂν εἶη προσμάγιον· τοῦτο γὰρ παρ' Ἑβραίοις σουδάριον λέγεται. Μὴ γυμνὸν οἱ κλέψαντες ἐλάμβανον τὸν Χριστόν; Ἡ οἱ σπουδάζοντες, εἶγε ἔκλεψαν, σχολὴν ἦγον ἀφιματοῖν καὶ πάλιν ἐνταφιάζειν; Πῶς οὖν ἴσταται ὃ ὑπέθεντο λέγειν τοῖς φύλαξιν οἱ

Σαδδουκαῖοι· εἶπατε, ἔλθόντες οἱ μαθηταί, ἡμῶν κοιμωμένων, ἔκλεψαν αὐτόν· καὶ ἡμεῖς τὸν ἡγεμόνας πληροφορήσομεν; Τίς οὖν ἡ αἰτία ὀθόνια κεῖσθαι ἐπὶ τοῦ τάφου, ἀλλ' ἵνα δειχθῇ ὅτι οὐδόλως τῶν ἀπὸ τῆς γῆς χρεῖα ἐσθημάτων τοῖς ἐκ νεκρῶν ἀνισταμένοις; Ἀλλὰ καὶ μάρτυ 58 ρα περὶ τούτου παρέξομαι τὸν μακάριον Δαυῖδ λέγοντα περὶ Χριστοῦ, ὅτι ἀναστάντος ἐπουρανίῳ στολῇ κέχρηται· ὁ Κύριος γάρ, φησίν, ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο. Ὅτι δὲ ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως Χριστοῦ ὁ λόγος προεῖρηται, φανερόν. Μετὰ γὰρ τὴν ἀνάστασιν ἔφη· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Ἄρα οὖν ἐπουράνιον εὐπρέπειαν ἐνδυσάμενος τῆς εὐτελείας τῶν ἐπιγείων ἐσθημάτων περιεφρόνησε. Διατί δὲ τὸ σουδάριον κατ' ἰδίαν ἔκειτο κεχωρισμένον τῶν ἄλλων ὀθονίων; Ἐπειδὴ ἱερωσύνης τεκμήριον ἐν αὐτῷ δείκνυται· ὅτι ἐπὶ κεφαλῆς δίδοται ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος. Δηλοῖ γοῦν τὰ δύο τάγματα ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος κηδεῖα· τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἱερέων· ὅτι ἰδιάζουσιν ἔχει τὴν κατάστασιν. Ἀφήσι δὲ αὐτὰ ἐπὶ τοῦ τάφου, οὐ μόνον εἰς ἀπόδειξιν τῆς οἰκείας ἀναστάσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς εὐλογίαν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὡσπερ ὁ Ἥλιος ἀναλαμβάνόμενος τὴν μηλωτὴν Ἐλισσαίῳ κατέπεμψεν εἰς βοήθειαν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Χριστὸς ἀναβαίνων εἰς οὐρανοὺς τοῖς ἀποστόλοις τὰ ἐσθήματα κατέλιπεν, ὡς συγκληρονόμοις τῆς χάριτος. Ἀφήσι τὸ περιωλένιον καὶ περικεφάλαιον εἶδος τοῖς ἀποστόλοις, καὶ τὰ λοιπὰ ὀθόνια τοῖς λοιποῖς τάγμασι τῆς ἐκκλησίας. 59 Ἡκέτω ὁ λίθος μάρτυς τῆς ἀναστάσεως. Ὅποιῳ γὰρ ἂν ὑπνω βαθεῖ συνείχοντο οἱ φύλακες καὶ ὑπνίζοντο, τοιοῦτου λίθου ἀποφραττομένου τοῦ στομίου τοῦ μνήματος; Ὁρυγίων χρεῖα καὶ ὄνυχος, πελεκίων καὶ σιδήρων ποικίλων, εὐλυτῶσαι λίθον σφηναρίοις ἐμπεφραγμένον. Πῶς οὖν ἴσταται τό, ἐλθόντες οἱ μαθηταί ἔκλεψαν αὐτόν καὶ ἀπεληλύθασιν; Ἐγὼ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀποδείκνυμι περὶ τούτου τοῦ λίθου, ὅτι μέγας μάρτυς γίνεται, ποικίλοις τρόποις τοὺς ἐναντίους ἐπιστομῶν. Καὶ γὰρ Ἰακώβ χρεῖα λίθον, οὐδὲν ἕτερον σημαίνων ἢ χειροτονίαν μαρτύρων ἐσομένων τοῦ λίθου. Καὶ Μωυσῆς ἐπὶ λίθου ἐδοξάσθη, ἐπὶ γῆς Μαδιάμ, μαρτυρήσαντι ὅτι ἔχει βασιλικὴν δύναμιν. Καὶ Σαμουὴλ ἔφη ὅτι ἐπὶ τῷ λίθῳ τούτῳ ὁ Θεὸς ἡμῖν βοηθὸς γέγονε· καὶ ἐνεκάλεσεν αὐτὸν Ἀβενέζερ, ὃ ἐρμηνεύεται Θεὸς βοηθός. Εἰ δὲ καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἰς μέσον ἄγει μάρτυρας καὶ λίθους, καὶ νῦν μάρτυς λίθος τῆς τῶν Σαδδουκαίων συκοφαντίας· καὶ γὰρ ὁ πατριάρχης Ἰακώβ ἔτι λέγει τῷ Λάβαν· οὗτος ὁ βουνὸς μάρτυς. Εἰκότως τοίνυν καὶ ἡμεῖς εἴπομεν πρὸς 60 Ἰουδαίους, ὅτι εἰ μὴ πιστεύετε Χριστὸν εἰς οὐρανοὺς ἀναβεβηκέναι, ἴδου καὶ ὁ βουνὸς τῆς ἀναλήψεως μάρτυς, ἀφ' οὗ ἀπολιπὼν τοὺς ἀποστόλους πρὸς τὸν οἰκεῖον Πατέρα ἐξεδήμησεν. Οὐ παρίεμι καὶ τὸ λοιπὸν τὸ ἐν τῷ λίθῳ κρυπταζόμενον μυστήριον· εἰ γὰρ καὶ σφραγίδι συνείχετο, γινέσθω μάρτυς κατὰ τῶν ἐναντίων, ὅτι τοῖς οἰκειοῖς ἀντιλέγουσι συνηγόροις. Ἄρα τίς οὐ βδελύξεται τὸν ἄπιστον λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐν οἷς περιεργάζονται ἡμᾶς, ἐν αὐτοῖς συμπίπτοντες οὐκ αἰσθάνονται; Ἄρα τίς αὐτοὺς οὐκ ἀποδράσειεν, ἐν μὲν τῇ κακίᾳ ἐπαύξοντας, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ ἀφραίνοντας; Καθὼς λέγει καὶ Ἱερεμίας ὁ προφήτης περὶ αὐτῶν· σοφοί εἰσι τῷ κακοποιῆσαι, τὸ δὲ καλὸν ποιῆσαι οὐκ ἔγνωσαν. Ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοί, ἐποικοδομούμενοι τῇ ἀγιωτάτῃ πίστει ἡμῶν, τὸν τόπον τῆς ἀναστάσεως Χριστοῦ πηγὴν ἀποδείξεως εἶναι πιστεύετε, ἔχοντες τὴν εἰρημένην ἐρμηνείαν μεγάλα δικαιώματα· οἱ γὰρ ἀντίδικοι ἡμῖν μακρύνοντες ἠγγνόησαν, ὡσπερ δοῦλοι δεσπότης ἀνάπαυσιν ἐτοιμάζοντες. Ὅθεν ἀπόσθησαν τῆς ἀπολαύσεως, ἡμεῖς δὲ προσελήφθημεν. 61 Καὶ ἐν μὲν Ἡσαΐα, λέγοντος τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς, ἐγκαινίζεσθε πρὸς με, νῆσοι πολλαί. Ἐν νήσοις γὰρ οὐκ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ ἔθνη καταμένουσι· καὶ ὅτι Χριστοῦ φωνὴ τοῖς ἔθνεσι τῆς χάριτος. Καὶ ὁ Δαυῖδ εἶρηκεν· ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν· εὐφρανθήτωσαν νῆσοι πολλαί. Εὐφραινόμεθα γοῦν

ἡμεῖς ὄντως, ἐγκαίνια τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν ἄγοντες εἰς δόξαν Θεοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.